

Politie en parlementaire controle in België en Nederland
De stille kracht van de parlementaire democratie

Paul Ponsaers & Elke Devroe

1. De parlementaire onderzoekscommissies in België

Beperking tot de federale bevoegdheid

2014 : Enkel Kamerleden rechtstreeks verkozen (6de staatshervorming)

Kamer heeft “*recht van onderzoek*” en controleert de (voormalige) regering(-en)

Voorstel wordt goedgekeurd bij gewone meerderheid

Vast te stellen :

- Onderzoeksopdrachten?
- Politieke verantwoordelijkheid?
- Gelijklopend gerechtelijk onderzoek?
- Duur en timing?
- Samenstelling? (vlgs. sterkte “fracties”, ook oppositie)

Bevoegdheden van een onderzoeksrechter :

- Getuigen oproepen onder ede verhoren
- Getuigen met elkaar confronteren
- Documenten opvragen en in beslag laten nemen
- Huiszoekingen laten uitvoeren
- Plaatsbezoeken organiseren, enz.

1. De parlementaire onderzoekscommissies in België

Overzicht parlementaire onderzoekscommissie in Kamer en Senaat m.b.t. politie in België

- (1) 1980 Senaat : **COMMISSIE PRIVATE MILITIES:** Problemen inzake ordehandhaving en private milities
- (2) 1985 Kamer : **HEIZELCOMMISSIE:** De oorzaken, de omstandigheden van het Heizeldrama
- (3) 1988 Kamer : **BENDECOMMISSIE I:** De bestrijding van het banditisme en het terrorisme
- (4) 1992 Kamer : **COMMISSIE MENSENHANDEL:** Onderzoek naar een structureel beleid inzake mensenhandel
- (5) 1995 Kamer : **BENDECOMMISSIE II:** Aanpassingen aan het politie- en justitiewezen
- (6) 1996 Kamer : **COMMISSIE DUTROUX:** Onderzoek naar het onderzoek ter zake door politie en gerecht
- (7) 1996 Senaat : **COMMISSIE G.C.:** Onderzoek naar de georganiseerde criminaliteit in België
- (8) 2016 Kamer : **COMMISSIE AANSLAGEN:** De terroristische aanslagen in Brussel op 22 maart 2016

1.1. Senaatscommissie Private Milities (1980, vz Wijninckx)

Aanleiding : ontstaan van *Vlaamse Militanten Orde (VMO)* en *Front de la Jeunesse (FJ)*

Waarom er zo weinig gebruik werd gemaakt van de wet?

Geruchten over banden tussen extreemrechtse milities en politiediensten.

Rommelig rapport

Weinig beleidsmatige resultaten

Parlementairen : weinig kennis over politie

Gebruik van alle voorrechten en middelen die een parlementaire onderzoekscommissie toekomen

1.2. Kamercommissie Heizel (1985, vz Collignon)

Aanleiding : voetbaldrama tijdens Europacup Liverpool-Juventus (39 doden)

Waar ligt de politieke verantwoordelijkheid voor het falen van de politie?

Reden van het gebrekkig functioneren van de politie?

Minister BiZa nam geen ontslag

Voetbalwet kwam in slipstream van de commissie tot stand

Principe van eenheid van commando wordt herbevestigd

Verbouwing van het Heizelstadion

Strafproces met veroordelingen van hooligans, RW-kapitein, secr-gen KBVB, UEFA

Eerste audit van de politiediensten (Team Consult)

1.3. Kamercommissie Bende van Nijvel I (1988, vz Bourgeois) Intermezzo: Pinksterplan I & II (1990)

Demilitarisering van de RW

Valorisatie van de gemeentepolitie

Wet op het politieambt, implementatie vijfhoeksoverleg

Oprichting APSD

Intergemeentelijke samenwerking, veiligheidscharters

Slachtofferbejegening

IPZ's & OOP13

Oprichting Comité P

...

1.4. Kamercommissie Mensenhandel (1992, vz Vande Lanotte)

Aanleiding : Boek “Ze zijn zo lief mijnheer”

Doel : Formuleren van aanbevelingen om structureel beleid uit te werken

Veel getuigenissen achter gesloten deuren

Nood aan integrale en geïntegreerde aanpak

Invoeren van rotatieprincipe in de korpsen, behoefte aan meer vrouwen bij de politie

Behoefte aan uitbouw van diensten intern toezicht

Gebreken in het tuchtrecht

Nood aan interpolitiële deontologische code

Mensenhandelwet van 13 april 1995

1.5. Kamercommissie Bende van Nijvel II (1995, vz Van Parys)

Aanleiding : Brutale aanslagen op Delhaizes van 1995

Onderzoek van het onderzoek voeren

Quid aanbevelingen van Bendecommissie I?

Deels parallel met Dutroux-commissie

Uitdrukkelijk : Magistratuur moet leiding nemen van het onderzoek

Nood aan federaal parket

Vereenvoudiging en eenmaking van de tuchtprocedure, aangestuurd door magistratuur

BOM : Aanpassing van wetgeving telefoontap, registratie van informanten

Nood aan integratie RW & GPP

1.6. Kamercommissie Dutroux et c° (1996, vz Verwilghen)

Intermezzo: Expertencommissie (1997) & Octopusakkoord (1998)

Regering raakt het niet eens

Instelling van expertencommissie Huybrechts

1997 : *“Geïntegreerde politiestructuur met op lokaal niveau politiezones van maximaal drie à vier gemeenten en op federaal niveau een combinatie van ondersteunende en uitvoerende diensten”*

23 april 1998 : Ontsnapping Dutroux, ontslagen, witte marsen

Octopusakkoord : hervorming van justitie gekoppeld aan de politiehervorming

Gemeentepolitie, RW en de GPP moeten samensmelten tot *één geïntegreerde politiedienst gestructureerd op twee niveaus*

Wet van 7 december 1998

1.7. Senaatscommissie G.C. (1996, vzs Vandenberghe, Lallemand)

Aanleiding : Hoe kan de georganiseerde criminaliteit op een effectieve wijze worden bestreden?
Uitdrukkelijke verwijzing naar de Nederlandse enquêtecommissie opsporingsmethoden (Van Traa)
Kennisachterstand wegwerken, vooral in de vlees-, diamant- en petroleumsector

Nood aan aanpassing opsporingsmethoden (BOM)
Niet enkel gerechtelijk, ook bestuurlijk (“gewapend bestuur”)
Integratie en centralisatie van diverse databanken
Regeling getuigenbescherming & spijtoptanten

1.8. Kamercommissie Aanslagen (2016, vz Dewael)

Aanleiding : Aanslagen Maalbeek en Zaventem (2016)

Onderzoek naar omstandigheden die hebben geleid tot de terroristische aanslagen

Zie lezing W. Bruggeman

Stelt de nieuwe politiestructuur niet in vraag,
wel de wijze waarop deze aansluit op andere onderdelen van de globale veiligheidsarchitectuur

2. De parlementaire onderzoekscommissies in Nederland

Enquête = Initiatief van Eerste of Tweede Kamer

Sinds 1887 heeft Eerste Kamer recht van enquête, maar maakte hier nog geen gebruik van
Doel is de waarheid achterhalen, met oog op vaststellen van politieke verantwoordelijkheid

Enquêtecommissies hebben niet bevoegdheid van onderzoeksrechter
Ze kunnen wel :

- Getuigen oproepen en onder ede verhoren
- Weigerachtige getuigen kunnen door de rechter worden gedwongen
- Meineed en blijvende weigerachtigheid zijn strafbaar

Onderzoek = Initiatief van Eerste of Tweede Kamer ($\neq$ enquête)

Verloopt veel vrijblijvender

Wel onderzoeksopdracht, geen bevoegdheden

2. De parlementaire onderzoekscommissies in Nederland

Overzicht parlementaire onderzoekscommissie in Kamer en Senaat m.b.t. politie in Nederland

- (1) 1994 2de Kamer (enquête) : **IRT-ENQUÊTE: Opsporingsmethoden (Van Traa)**
- (2) 1998 2de Kamer (opvolg comm) : **EVALUATIE OPSPORINGSMETHODEN (Commissie Kalsbeek)**

2.1. 2de Kamerenquête IRT (1994, vz Van Traa)

Aanleiding : Gebruikmaken van omstreden opsporingsmethoden

1993 : Opheffing Interregionaal Recherche Team (IRT) Noord-Holland/Utrecht

Inrichting van commissie Wieringa

Voorafgaand aan de enquête traden de ministers Van Thijn en Hirsch Ballin af

- (1) aard, ernst en omvang van G.C. (cfr. België)
- (2) de feitelijke toepassing van de opsporingsmethoden
- (3) de organisatie, het functioneren van en de controle op de opsporing

2.1. 2de Kamerenquête IRT (1994, vz Van Traa)

Conclusies:

- Ontbrekende normen;
- Een niet goed functionerende opsporing als gevolg van onduidelijke besluitvorming;
- Problemen in de gezagsverhoudingen (plaats parket, autonomie korpschefs)

BOB-wet, aanpassingen strafvordering

Kritiek op overdreven nadruk op basispolitiezorg

Kritiek op korpschefs regiopolitie : opmaat voor hervorming

Motie aangenomen tot evaluatie na 2 jaar door onderzoekscommissie

2.2. 2de Kamer opvolgingscommissie IRT (1998, vz Kalsbeek)

Aanleiding : Evaluatie van maatregelen na commissie Van Traa
Was de drievoudige crisis in de opsporing effectief bestreden?

Weinig systematische omgang met nieuwe opsporingsmethoden

Doorschuiven van verantwoordelijkheden

Inzichten nauwelijks vastgelegd en slechts uitzonderlijk uitgewisseld tussen de verschillende organisaties

April 2011 : Minister van Veiligheid en Justitie (Ivo Opstelten) maakt reorganisatieplan bekend

1 januari 2013 : Invoering van Nationale politie, met regionale eenheden, een landelijke eenheid en een Politiedienstencentrum, onder een eenhoofdige leiding.

3. Besluit

- Politie was in België frequenter voorwerp van parlementair onderzoek in vergelijking tot Nederland

België

- Parlementaire commissies meestal na grote beroering bij de bevolking
- Volksvertegenwoordiging leerde mettertijd
- Parlement won aan sereniteit, eensgezindheid en respect voor “de publieke zaak”
- Groei naar eensgezindheid inzake hervorming, breed politiek draagvlak
- Evaluatie na 10 jaar: gematigd positief
- Burgemeesters wogen op het debat

Nederland

- Hervorming was regeringszaak, vond plaats buiten parlement om
- Ontstellend snelle invoering van de reorganisatie (“razzia”), onderschatting
- Weinig animo in de 2de Kamer
- Burgemeesters verdwenen in de besluitvorming

Bedankt voor de aandacht